DOI :https://doi.org/10.5281/zenodo.14914976

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜୀବନଗାଥା : 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା'

ସୁବ୍ରତ ମାଝୀ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ସାଂପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟସାହିତ୍ୟର ଧାରାରେ ଯଶସ୍ୱୀ ନାଟ୍ୟକାର ବିଜୟ କୁମାର ଶତପଥୀଙ୍କ ନାମ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଜୀବନ ସହିତ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ସମନ୍ୱିତ କରି ତାଙ୍କ ନାଟ୍ୟଜଗତ ଗତିଶୀଳ । ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ସଚେତନ ହୋଇ ଅବକ୍ଷୟରୂପୀ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଓ ମାନବବାଦର ଜୟଗାନ କରିବା ତାଙ୍କ ନାଟକର ମୂଳନୀତି । କେତେବେଳେ ଲୋକଉପାଦାନର ଆରୋପଣ ଭିତରେ ତ ପୁଣି କେତେବେଳେ ମିଥ ପୁନଃମୂଲ୍ୟାୟନର ଅନ୍ତରାଳରେ ନାଟ୍ୟକାର ଶୁଣାଇଛନ୍ତି ସାମାଜିକ ଅଙ୍ଗୀକାରର ବାର୍ତ୍ତା । ଆଲୋଚନାଟି ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ବହୁ ଆଦୃତ ନାଟକ 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା' ଆଧାରିତ । ଏଠାରେ ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଚେତନା, ଜୀବନ ପ୍ରତି ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିବଦ୍ଧତାକୁ ଆକଳନ କରାଯାଇଛି ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଧାରା, ତ୍ରାଜିକ୍ଧର୍ମୀ ନାଟକ, ପଢ଼ିଗତ ବ୍ୟବଧାନ, ବ୍ୟକ୍ତିସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା, ସାମାଜିକ ବାସ୍ତବତା, ଜୀବନବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ।

ଅତୀତ ପ୍ରତି ଅସନ୍ତୋଷ ହିଁ ନୂତନତ୍ୱକୁ ଜନ୍ମଦିଏ। ସେହି ନ୍ୟାୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାଚୀନ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ପରମ୍ପରାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି। ଶିଳ୍ପାୟନର ଦ୍ରୁତ ଅଗ୍ରଗତି, ଯୁଦ୍ଧ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମସ୍ୟା ଜଡ଼ିତ ମଣିଷର ମାନସିକତା ତଥା ସମସାମୟିକ ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଷ୍ଟନୀରେ ଏହାର ବିକାଶ। ସ୍ୱାଧିନତା ପ୍ରାପ୍ତିର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ କେତେକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମତବାଦ, ଦୁର୍ବୋଧ ତତ୍ତ୍ୱର ଅନୁପ୍ରବେଶ ଘଟିଲା ଏବଂ ସ୍ୱାଧିନତା ପ୍ରାପ୍ତି ପରେପରେ ଏହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ କବଳିତ କଲା। ମାତ୍ର ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସମୟ ସାହିତ୍ୟରେ ନୂତନ ସମ୍ଭାବନା ଆଣିଦେଲା। ଚଳିତ ସମୟ ପୁରୁଣା ପଥରୁ ଓହରି ନୂଆ ବାଟ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲା। ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସାହିତ୍ୟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦୁର୍ବୋଧ ମତବାଦ ଭିତରୁ ନିଜକୁ ଦୂରେଇ ରଖି ପୁଣି ମାଟି-ମା ର ସ୍ୱରରେ ପୁଲକିତ ହେଲା ଓ ଆପଣାର ମୌଳିକ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ବିମୋହିତ ହେଲା।ଏହି ଧାରାଟି ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ। ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଉଦ୍ଭଟ ନାଟ୍ୟ ପରମ୍ପରା ଓ ତଥାକଥିତ ପରୀକ୍ଷାଧର୍ମୀ ନାଟ୍ୟ ରଚନାର ରୀତି କ୍ରମଶଃ ଶିଥିଳ ହୋଇଯାଇଛି। ପରମ୍ପରା-ପ୍ରତିବାଦ ଓ ପ୍ରତିବଦ୍ଧତାର ସ୍ୱର ଶୁଣାଇ ଆସୁଥିବା ନାଟ୍ୟକାରଗଣ ଅଧିକ ଭାବରେ ଜୀବନାଭିମୁଖୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ନୈତିକ ପରମ୍ପରାରେ, ସନାତନୀ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପ୍ରବାହରେ, ପୌରାଣିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ, ଲୋକଉପାଦାନର ଆରୋପଣ ଭିତରେ ବା ଇତିହାସର ନବମୂଲ୍ୟାୟନରେ ନାଟ୍ୟକାରଟି ଗଢ଼ିତୋଳିଛି ତାର ଶିଳ୍ପ କୋଣାର୍କ। ସବୁ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧନକୁ ଛିନ୍ନକରି ନାଟକ ଫେରିଛି ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ପାଖକୁ।

ଯୋଗାଯୋଗ :
ସୁବ୍ରତ ମାଝୀ (ଅଧାପକ)
ମା' ମାଣିକେଶ୍ୱରୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
Email : Majhisubratbapu@gmail.com
ORCID ID : https://orcid.org/0009-0001-4321-2092

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୫.୧୦.୨୦୨୪	୧୧.୧୧.୨୦୨୪	୨୫.୧୨.୨୦୨୪	୧.୦୨.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ମାଝୀ, ସୁବ୍ରତ; ୨୦୨୫। : ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜୀବନଗାଥା : 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା'। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୦, ସଂଖ୍ୟା :ଟ; ପୃଷ୍ଠା :୨୬-୨୯ ।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14914976
Article No - BPP00263

ଏକଥା ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ଯେ, ଉତ୍ତର ଅଶୀ ଦଶକର ସାମାଜିକ ଜୀବନ ପ୍ରଣାଳୀ ବହୁ ଭାବରେ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଉପନିବେଶବାଦୀ ଜୀବନ ସମୂହ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଛି । ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାଚୀନ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅପମୃତ୍ୟୁ ଜନିତ ପରିଣତି ହିଁ ସମାଜରେ ଅନୀତି, ଅବିଚାର, ଅସଙ୍ଗତିକୁ ଜନ୍ମଦେଇଛି । ବସ୍ତୁତାନ୍ତ୍ରିକତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମଣିଷ ପରିବାର ଓ ସମାଜ ପ୍ରତି ଥିବା ତାର ମମତା ତଥା ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ବଳିଷ୍ଠ ଆବେଗର ହତ୍ୟା କରିଛି । ମୋଟ୍ ଉପରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣତା ଓ ଆଦର୍ଶବୋଧକୁ ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ଉପେକ୍ଷା କରିଛି ।

ଅଶୀ ଦଶକର ପ୍ରଚଳିତ ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟରୀତିର ସଂସ୍ଥାପନା କରି ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଆବାହନ କରୁଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ନାଟ୍ୟକାର ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରଫେସର ବିଜୟ କୁମାର ଶତପଥୀ । ନିଜର ନାଟକକୁ ଅଧିକ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଶାଣିତ କରିବାପାଇଁ ନବ୍ୟମାର୍କ୍ସବାଦକୁ ଆପଣେଇବା, ପୁରାକଥାର ନବମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା ସହ ଲୋକ ଉପାଦାନ ଓ ଲୋକପ୍ରିୟ ଉପାଦାନର ସଂଯୋଗ କରିବା ରୀତି ବେଶ୍ ସ୍ୱାଗତଯୋଗ୍ୟ । ସମସ୍ୟାଜଡ଼ିତ ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଜୀବନ, ବିଘଟିତ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବକ୍ଷୟ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ନାଟ୍ୟରଚନା ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛି । ସତୁରୀ ଦଶକର ମଧ୍ୟଭାଗରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟରଚନା ଓ ନାଟ୍ୟ ସମାଲୋଚନା ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ସକ୍ରିୟ ଭୂମିକା ରହିଛି । ତାଙ୍କର ନାଟ୍ୟଶିଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି- ''ସିଲ୍‌ର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ', 'ବିବର୍ଣ୍ଣ ସହର', 'କ୍ଷୁଧିତ ସରୀସୃପ', 'କଂସର ଆତ୍ମା', 'ବିଷାଦବୃତ୍ତର କାହାଣୀ',' ଏଇ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଏଁ', 'କର୍ଣ୍ଣ', 'ଶୋଣିତ ସ୍ୱାକ୍ଷର', 'ପ୍ରଳୟ ପରେ', 'କାରାଗାରର କାହାଣୀ', 'ପକା ପଇସା ଦେଖ୍ ତାମସା', 'ପରାଜିତ ନାୟକର ଆତ୍ମଲିପି', 'ମଙ୍ଗଳ ଅମଙ୍ଗଳ ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳ', 'କୋକୁଆ',' କଙ୍କଣଦାସୀ କଥା', 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା' ଇତ୍ୟାଦି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ 'ନୀଳଶୈଳ', 'ତୃତୀୟ ପର୍ବ', 'ଲୁହାର ମଣିଷ' ପ୍ରଭୃତି ଉପନ୍ୟାସର ନାଟ୍ୟରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ନାଟକର ଅନ୍ତଃସ୍ୱର ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ସୁସ୍ଥ ଓ ଉନ୍ନତ ସମାଜ ଗଠନ କରିବା ।ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା' ନାଟକ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ନାଟକଟି ୨୦୨୦ ମସିହାରେ 'ଅଗ୍ରଦୂତ' ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା ତରଫରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାଠକୀୟ ଆଦୃତି ଲାଭ କରିଛି ।

ନାଟ୍ୟକାର ବିଜୟ ଶତପଥୀ 'ଜୀବନ' କହିଲେ ବୁଝନ୍ତି ଗୋଟିଏ ସାମାଜିକ ଜୀବନ । ଯେଉଁ ସମାଜରେ ନୀତି, ଆଦର୍ଶ ଓ ସୁପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାଚୀନ ବଳିଷ୍ଠ ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ସମ୍ମାନ ରହିଥିବ । ଚିରନ୍ତନ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ବିଜୟ ବୈଜୟନ୍ତି ଉଡୁଥିବ । ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ଦୟା, କ୍ଷମାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ମାନବ 'ବସୁଧୈବ କୁଟୁମ୍ବକମ୍'ର ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବ । ଯୌଥ ପରିବାର ଭିତରେ ନାନା ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ପିତା-ମାତା ଓ ସନ୍ତାନ-ସନ୍ତତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ଭଲପାଇବା ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗଠାରୁ ବି ଅଧିକ ଖୁସି ଦେଉଥିବ । ମାତ୍ର ଆଜିର ଜୀବନ ସମାଜଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ଅଥଚ ବ୍ୟକ୍ତିସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟର ନିବିଡ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ । ଆଜି ସମାଜ ଭିତରେ ମଣିଷର ଅଭାବ, ମଣିଷ ଭିତରେ ମଣିଷପଣିଆର ଅଭାବ, ପରିବାର ଭିତରେ ବାପା-ମାଆଙ୍କ ଅଭାବ ଓ ଜୀବନ ଭିତରେ ସୁଖ-ଶାନ୍ତି, ସ୍ନେହ-ପ୍ରେମର ଅଭାବ । ଏହି ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର କ୍ଷୟମାଣ ସମାଜ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅମୂଲ୍ୟ ଦସ୍ତାବିଜ୍ ନାଟ୍ୟକାର ବିଜୟ ଶତପଥୀଙ୍କ 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା' ।

ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସାମାଜିକ ଜୀବନ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସ୍ୱାର୍ଥପର ମନୋଭାବ, ପରଶ୍ରୀକାତରତା, ବିବେକଶୂନ୍ୟତା, ତଥା ସମସ୍ତ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅବକ୍ଷୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନକୁ ରସାତଳଗାମୀ କରିଦେଇଛି । ଏ ସଂପର୍କରେ ନାଟ୍ୟକାର ନିଜେ କୁହନ୍ତି- "ତେବେ ଏକବିଂଶ ଶତକରେ ଲକ୍ଷ୍ୟକରିହେବ ଯେ ଗ୍ରାମବାସୀଏ କିପରି ଛିନ୍ନମୂଳ ହେବା ପାଇଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରିଛନ୍ତି । ନିଜ ଚେରକୁ ନିଜେ ଉପାଡ଼ିବାରେ ସେମାନେ ଅଧିକ ତତ୍ପର । ପରମ୍ପରା, ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ଯୁଗଯୁଗର ସଂସ୍କାର ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଆସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ପଡ଼ୋଶୀ ସଂପ୍ରୀତି ଗାଁ'ରୁ ହଜିଯିବାକୁ ବସିଛି । ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବାଦ, ବିସମ୍ବାଦ, ଶତ୍ରୁତା ।" (ଦି' ପଦ କଥା- ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା)

ଜୀବନରେ ଆଦର୍ଶବାଦର ସ୍ଥାନ ଯେ ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଅପରପକ୍ଷରେ ବାସ୍ତବତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇନପାରେ । ଉଭୟର ସମନ୍ୱୟରେ ହିଁ ଜୀବନଯାତ୍ରା ସଫଳ ହୁଏ । ଜୀବନରେ ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଣେ; ସମନ୍ୱୟର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହିଁ ଜୀବନରେ ଆଣେ ଚରମ ବିଫଳତା । ଏହି ବିଫଳତାର ସ୍ୱାକ୍ଷର ବହନ କରିଛି 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା' ନାଟକ । ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ମଣିଷ ଆତ୍ମାର ସଞ୍ଚିତ ଆଶା, ସ୍ୱାଭିମାନ, ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଅଭିଯୋଗକୁ ଏହି ନାଟକଟିରେ ରୂପାୟିତ କରାଯାଇଛି । ନାଟକର କାହାଣୀ ଭାଗରେ ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ନିଖୁଣ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନରେ ନାଟ୍ୟକାର ଯେ ସଫଳ ଏହା କହିବାରେ ଦ୍ୱିଧା ନାହିଁ । ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ନିଶିକାନ୍ତ ଜଣେ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ କବି ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ପତ୍ନୀ ସୁଷମାଙ୍କ ସହିତ ସହରର ଏକ ଅଖ୍ୟାତ ଗଳିରେ ଘରଟିଏ ତୋଳି ରହିଛନ୍ତି । ତିନୋଟି ପୁତ୍ର ବାବୁନୁ, ଅତନୁ, ସୁତନୁ ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ମଞ୍ଜୁକୁ ନେଇ ତାଙ୍କର ପରିବାର । ସାନଭାଇ ରତିକାନ୍ତ ତା'ର ପତ୍ନୀ ସବିତା ଗାଁରେ ରହି ଚାଷବାସ କରି ଆରାମରେ ଚଳେ । ନିଶିକାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଭାଇ ରତିକାନ୍ତ ସହିତ ଗାଁରେ ଶେଷ

ଜୀବନ କାଟିବାର ଯୋଜନା କରନ୍ତି । ସାନଭାଇକୁ ଖୁବ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି ନିଶିକାନ୍ତ । ବାପା-ମା' ଅକାଳରେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ସେ ହିଁ ରତିକାନ୍ତକୁ ପାଠ ପଢାଇ ମଣିଷ କରିଥିଲେ । ଗାଁରେ ଘର କରିବାପାଇଁ ପଇସାପତ୍ର ଦେବା ସହିତ ଜମିବାଡ଼ି କିଣି ମଧ କିଣି ଦେଇଥିଲେ । ଚାକିରୀ ଜୀବନରୁ ଅବସର ନେବା ପରେ ପତ୍ନୀ ସୁଷମା ସହିତ ଅତି ଆପଣାର ଜନ୍ମଭୂମିରେ ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ୱଜନଙ୍କ ଗହଣରେ ଶେଷ ସମୟ କଟାଇବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସମୟର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରେ ନିଶିକାନ୍ତଙ୍କ ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ମଣିଷ ଯାହା ଭାବେ ସବୁବେଳେ କ'ଣ ତା'ର ଭାବନାନୁଯାୟୀ ଘଟଣାମାନ ଘଟେ ଏ ଦୁନିଆରେ ? ନିଶିକାନ୍ତଙ୍କ ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧରେ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଯାଇଛି । ପାଠ ପଢ଼ାଇ ପୁଅ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ମଣିଷ କରିବା ପରେ ସେମାନେ ଆଉ ଘରକୁ ଫେରି ନାହାନ୍ତି କି ଦେଖାଶୁଣା କରି ନାହାନ୍ତି । ବଡ଼ପୁଅ ବାବୁନୁ ନିଜ ପତ୍ନୀ ସହିତ ବିଦେଶରେ ରହେ । ଘରକୁ କେବେ ଆସେ ନାହିଁ କି ପଇସା ପତ୍ର ମଧ ଦିଏ ନାହିଁ । ମଝିଆ ପୁଅ ଅତନୁ ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଚାକିରୀ କରେ । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଘରେ ରହୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବିବାହ ପରେ ପତ୍ନୀ ରଂଜିତାକୁ ନେଇ ଅଲଗା ରହିଛି । ସାନପୁଅ ସୁତନୁ ଥିଲା ନିଶିକାନ୍ତଙ୍କର ଶେଷ ଭରସା । କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ସେ ମଧ ଚାକିରୀ କରିବା ପରେ ଆଉ ଆଉ ଘରକୁ ଫେରିନାହିଁ । ଝିଅ ମଞ୍ଜୁ ବିବାହ ପରେ ଯାଇ ବିଦେଶରେ ରହିଛି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହାୟ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧ ଦମ୍ପତି ଗାଁରେ ରହିବାକୁ ଯିବା ମାତ୍ରେ ଭାଇ ରତିକାନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଘରୁ ବିଦା କରିଦେଇଛି । କିଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁଢ ହୋଇ ଉପାୟଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ନିଶିକାନ୍ତ ଓ ସୁଷମା ଫେରି ଯାଆନ୍ତି ସହରର ସେହି ଗଳି ଭିତରେ ଥିବା ଜରା-ଜୀର୍ଣ୍ଣ କୋଠରୀ ମଧକୁ । ଶେଷରେ ଘରଟି ମଧ ତାଙ୍କର ହୋଇ ରହିନାହିଁ, କାରଣ ଝିଅ ମଞ୍ଜୁର ବିବାହ ବେଳକ ଘରଖଣ୍ଡିକ ବ୍ୟାଙ୍କ୍‌ରେ ବନ୍ଧକ ରଖି କରଜ ଆଣିଥିଲେ । ଏହିଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ କବି ନିଶିକାନ୍ତ ଓ ସୁଷମା ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପରିଶେଷରେ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ଉଭୟେ ଆତ୍ମହତ୍ୟାକୁ ଆପଣେଇଛନ୍ତି । ଶେଷ ସମୟରେ ନିଜ ପୁତ୍ର-କନ୍ୟା, ଭାଇ-ବନ୍ଧୁ, ଆତ୍ମୀୟ- ସ୍ୱଜନ କେହି ମଧ ଉପସ୍ଥିତ ନାହାଁନ୍ତି । ଦୁନିଆ ଆଜି ବସ୍ତୁବାଦୀ ହୋଇଯାଇଛି । ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିବା ମଣିଷ ଆଜି ବିବେକଶୂନ୍ୟ । ନିଶିକାନ୍ତ ଓ ସୁଷମା ଉଭୟଙ୍କ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭରୁ ପରିଣତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଟ୍ୟକାର ଯତ୍ନଶୀଳ ହୋଇଥିବାରୁ ନାଟକଟି ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟତା ହାସଲ କରିପାରିଛି । ଏହାର ବଳିଷ୍ଠ କାହାଣୀ ପାଠକକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇପାରିଛି । ସତେ ଯେପରି ପାଠକ ଅନୁଭବ କରେ ନାଟକ ପାଠ କରୁନି ବରଂ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅସହାୟ ମଣିଷର ଆତ୍ମଲିପି ପାଠ କରୁଛି ।

ନାଟକଟି ଟ୍ରାଜିକ୍ ଶୈଳୀରେ ରଚନା କରାଯାଇଛି । ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ନାଟକରେ ନାୟକ-ନାୟିକାର ଦୁଃଖ-ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଅସହ୍ୟ ବେଦନା ଜନିତ ଦୁଃସ୍ଥିତି ଦର୍ଶକ ବା ପାଠକଙ୍କ ମନରେ ଭୟ ଓ କରୁଣଭାବ ସୃଷ୍ଟିକରେ ତାକୁ ଆମେ ଟ୍ରାଜିକ୍‌ଧର୍ମୀ ନାଟକ ବୋଲି କହୁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତପଥୀ ବିଶେଷକରି ସୋସିଆଲ୍ ଟ୍ରାଜେଡ଼ିକୁ ଆଧାରକରି ଅନେକ ନାଟକ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । 'ଏଇ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଏଁ', 'ଶୋଣିତ ସ୍ୱାକ୍ଷର', 'ପ୍ରଳୟ ପରେ', 'କୋକୁଆ' ପ୍ରଭୃତି ନାଟକରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ତର ସମାଜର ଦୁଃଖ, ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ଚିତ୍ର ପ୍ରକଟିତ । ମାତ୍ର ଏହି 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା' ନାଟକରେ ଆମେ ପର୍ସନାଲ ଟ୍ରାଜେଡ଼ିର ସ୍ୱରୂପକୁ ଲକ୍ଷକରୁ । ଯେଉଁଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ଦୁଃଖ-ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ନୈରାଶ୍ୟବୋଧ, ବିଷାଦବୋଧ, ମାନସିକ ଗ୍ଲାନି, ଅଭାବ ଆଦି କରୁଣ ପରିସ୍ଥିତିର ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି । ନାୟକର ବ୍ୟକ୍ତଗତ ଜୀବନ ଓ ତା'ର ପରିବାର ଭିତରେ ହିଁ ଏହାର ପରିସର ଆବଦ୍ଧ । ଆଦର୍ଶ ନିଷ୍ଠାବାନ୍ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ନାୟକ ନିଶିକାନ୍ତ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣ ହୋଇ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଗଢ଼ିଛି । ମାତ୍ର ଭାଗ୍ୟର ବିଡ଼ମ୍ବନା । ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଅହରହ ସଂଗ୍ରାମ କରି ସୁଦ୍ଧା ଶେଷରେ ସମୟ ପାଖରେ ସେ ହାରି ଯାଇଛି । କ୍ଷୀଣରୁ କ୍ଷୀଣତର ହୋଇଆସୁଥିବା ତା'ର ଆଶା ଉପରେ ନୈରାଶ୍ୟର ବିଜୟ ହୋଇଛି । ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଶରୀରକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ଶେଷରେ ନାୟକ ଯୁଗୀୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟାକୁ ଆବୋରି ନେଇଛି । ନିଶିକାନ୍ତ ପତ୍ନୀ ସୁଷମାକୁ କହିଛି- "ଏ ରାତିଟିକୁ ପାହିବାକୁ ଦିଅ ସୁଷମା ! ଏମିତି ରାତି ଆଉ ନ ଆସୁ ଜୀବନରେ । ଦୁଃଖ ଶୋକଭରା ଅତୀତର ଦୃଶ୍ୟ ସବୁ ଦିଶି ଯାଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ହୋଇଛି ଆମ ପାଇଁ କ୍ଷତାକ୍ତ, ଯନ୍ତ୍ରଣାକାତର । ଆଉ ଭବିଷ୍ୟତଟା ଆମର ଅମାବାସ୍ୟର ଘନ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ।"(ପୃ-୬୨) ଏକଥା ମଧ କହିବା ସମୀଚୀନ ଯେ, ନିଶିକାନ୍ତ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ମଣିଷର ପ୍ରତିନିଧି । ଆଉ ତା'ର ପରିବାର ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ବିଘଟିତ ପରିବାରର ଅବିକଳ ରୂପ ।

ନାଟକଟିରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତପଥୀ ସହରୀ ଜୀବନର କୁତ୍ସିତ ରୂପ ସତ୍ତାକୁ ଉନ୍ମୋଚନ କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ଧତା କାରଣରୁ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମଣିଷର ଭାବ-ଭାଷାକୁ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ପୂର୍ବପ୍ରଚଳିତ ସାମାଜିକ ଭାବସତ୍ତାଟି ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇଛି ବ୍ୟକ୍ତିସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟତାରେ । ନିଜର ସ୍ଥିତି ସଂପର୍କରେ ସଚେତନ ହୋଇ ଆଗକୁ ବଢ଼ିବାର ପ୍ରବଣତା ଭିତରେ ସେ ଛିନ୍ନମୂଳ ହୋଇଯାଇଛି । ବସ୍ତୁବାଦୀ ହୋଇ ନିଜର ସମସ୍ତ ଆବେଗକୁ ହତ୍ୟା କରିଛି । ତେଣୁ ଯୁଗଯୁଗର ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପର୍କ ହୋଇଯାଇଛି ମୂଲ୍ୟହୀନ । ତେଣୁ ବିଷଦବୋଧ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତାକୁ କବଳିତ କରି ରଖିଛି, ଯାହାର ଶେଷ ପରିଣତି ହେଉଛି ଆତ୍ମହତ୍ୟା । ' ନିଶିକାନ୍ତ' ଚରିତ୍ରରେ ମଣିଷର ମୋହଭଙ୍ଗ ଓ ଆସ୍ଥାହୀନତାର ସ୍ୱର ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ । ସମସ୍ତ ଅସହାୟତା ଓ ଅସଫଳତା ମଧରେ ବଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ସଂଘର୍ଷରେ ହାରିଯାଇଛି ନିଶିକାନ୍ତ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ

ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ସମସ୍ତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଜଳାଞ୍ଜଳି, ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମରେ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ବିଶ୍ୱାସହୀନତା ମଣିଷକୁ କିପରି ନିଷ୍ଠୁର କରିପାରେ ତାର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ଏଥିରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି ନାଟ୍ୟକାର।

ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ଚଳଣି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ ଅଛି। ପ୍ରକୃତିର ସବୁଜିମା, ମୁକ୍ତବାୟୁ, ଧାନକ୍ଷେତ, ଆମ୍ବତୋଟା, ନଈ-ଝରଣାର ସ୍ୱର ମନକୁ ବିମୋହିତ କରିଦିଏ। ପୁଣି ଗାଁରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷାକରି ଭାଇଚାରାର ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି। ଭାଇ-ବନ୍ଧୁ, ଆତ୍ମୀୟ-ସୋଦର ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ବିନିମୟ କରି ସାମାଜିକ ଜୀବନଯାପନ କରନ୍ତି। ତେଣୁ ନାଟକରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶତପଥୀ ଏହି ଦୃଶ୍ୟର ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି। ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ନିଶିକାନ୍ତ ଗାଁ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି। ସେ ସାନଭାଇ ରତିକାନ୍ତକୁ କହିଛନ୍ତି- "ଭାଉଜ ବି କହୁଥିଲା ମତେ, ଗାଁରେ ରହିଲେ ଆମ ବେମାରୀ ସବୁ ଭଲ ହୋଇଯିବ। କେଡ଼େ ନିର୍ମଳ ପବନ, ସାଇ ପଡ଼ିଶା ସବୁ ଅଛନ୍ତି .... ସତରେ ରତି ସହର ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁନି। ସେଥିପାଇଁ ପରା ସ୍ଲୋଗାନ୍ ହେଇଚି 'ଗାଁକୁ ଫେରିଚାଲ'।" (ପୃ- ୨୬)

'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା' ନାଟକଟିରେ ଆମେ ଲକ୍ଷ କରିପାରିବା ପିଢ଼ିଗତ ବ୍ୟବଧାନ (Generation Gap)ର ସମସ୍ୟାଟିକୁ। "Generation gap is a difference in values and attitude between one generation and another, especially between young people and their parents. These differences stem from older and younger people not understanding each other because of their differences in experiences, opinions, habits and behavior." ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପିଢ଼ିର ବିଚାରଧାରା ଅନ୍ୟ ପିଢ଼ିର ବିଚାରଧାରାଠାରୁ ଅନେକ ପୃଥକ୍। ନିଶିକାନ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ବାବୁନୁ, ଅତନୁ, ସୁତନୁର ଜୀବନ ଦର୍ଶନ, ନୀତି ଆଦର୍ଶ ତଥା ଜୀବନ ଜୀଇଁବାର ଶୈଳୀ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ନିଶିକାନ୍ତଙ୍କ ଜୀବନାଦର୍ଶଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଏକଥା ଆମେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା। ସେହିପରି ସୁଷମା ଓ ବୋହୂ ରଂଜିତାର ପରିବାରକୁ ନେଇ ଥିବା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ଭିନ୍ନତା ଲକ୍ଷଣୀୟ। ଗୋଟିଏ ପିଢ଼ି ପାରମ୍ପରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଜାବୁଡ଼ିଧରି ସେହି ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟପିଢ଼ି ପରମ୍ପରାରୁ ନିଜକୁ ମୁକୁଳେଇ ନେଇ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ। ରଞ୍ଜିତା ଅତନୁକୁ କହିଛି- "ଘର....ଘର.... ଘର.... ଏଣିକି ନିଜ ଘର କଥା ଚିନ୍ତାକର। ବାପା, ବୋଉ, ଭାଇ ଭଉଣୀ ଏମାନଙ୍କୁ ଯେମିତି ମୁଣ୍ଡେଇ ବସିଛ.... ଏଗୁଡ଼ା କିଛି ଭଲକଥା ନୁହେଁ। ଭିକାରୀ ହୋଇ ବୁଲିବ ବୁଝିଲ?" (୩୮) ଯୌଥ ପରିବାର ଭିତରେ ନାନା ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ବିତେଇ ଦେଉଥିବା ପିଢ଼ି ଅପସରି ଗଲେଣି। ନୂଆ ପିଢ଼ି ନିଜ ସଂପର୍କରେ ଭାବେ, ପରିବାର ସଂପର୍କରେ ନୁହେଁ। ଗୋଟିଏ ଛାତ ତଳେ, ଏକ ଅନ୍ନରେ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେଉଥିବା ବାପା-ମାଆ, ଭାଇ-ଭଉଣୀ, ଜେଜେ ବାପା- ଜେଜେ ମାଆ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ପରିବାର ଗଠିତ। ମାତ୍ର ପରିବାରର ପରିଭାଷା ଆଜି ବଦଳିଛି। ସୁଷମା ଆହତ କଣ୍ଠରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି- ସେସବୁ କହି ଲାଭ କଣ? ପରିବାର କହିଲେ ଆଜିର ପିଲାମାନେ ବୁଝନ୍ତି- ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ, ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ଆଉ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଝିଅଙ୍କୁ। ବାପା, ମାଆ ଏମାନଙ୍କପାଇଁ ଅଲୋଡ଼ା। (ପୃ-୧୯)

ନାଟକ 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା' ସଂପର୍କରେ ଶେଷକଥା ଏତିକି ଯେ, ନାଟ୍ୟକାର ବିଜୟ ଶତପଥୀ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସମାଜକୁ ଅତି ନିକଟରୁ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି। ଆଧୁନିକ ମଣିଷର ନଗ୍ନରୂପ ଏହି ନାଟକରେ ପ୍ରକଟିତ। ସମୟ ବଦଳିଯାଇଛି, ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଭିତ୍ତି ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି, ପରମ୍ପରାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି, ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅପମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଛି, ଜୀବନାଦର୍ଶ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିକଳାଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି। ଅର୍ଥ ସର୍ବସ୍ୱ ମଣିଷର ମୂଳମନ୍ତ୍ର- 'ଆପେ ବଞ୍ଚିଲେ ବାପର ନାଁ'। ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଆଉ ବସ୍ତୁତାନ୍ତ୍ରିକତା ହିଁ ଆଜିର ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ମୃତ୍ୟୁ ଆଡ଼କୁ ଠେଲି ଦେଇଛି। ପରିବାର କହିଲେ ଆଜିର ମଣିଷ ବୁଝେ ନିଜେ ସ୍ୱାମୀ- ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ପୁଅ-ଝିଅ, ଯେଉଁଠାରେ ବାପା-ମା'ଙ୍କର ସୁଦ୍ଧା ସ୍ଥାନ ନାହିଁ। ଏଭଳି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଅବକ୍ଷୟକୁ ନାଟ୍ୟକାର ନାଟକରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। ସାମୁହିକ ଭାବରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ଏହି କରୁଣ ପରିସ୍ଥିତିର ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି। ପରମ୍ପରା, ସଂସ୍କୃତି, ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ଶାଶ୍ୱତ ପ୍ରେମ ସଂପର୍କକୁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରଖି ଗୋଟିଏ ସୁସ୍ଥ ଓ ସୁନ୍ଦର ସମାଜର ନିର୍ମାଣର ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧତା ହେଉଛି ଏହି ନାଟକର ଅନ୍ତଃସ୍ୱର।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଦାସ, ହେମନ୍ତ କୁମାର, 'ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ ପର୍ବ', କଟକ, ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, କଟକ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ- ୨୦୦୮

୨. ଦାସ, ହେମନ୍ତ କୁମାର, 'ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଐତିହାସିକ ବିବର୍ତ୍ତନ (୨ୟ ଭାଗ)', କଟକ, ଏସ୍‌ବି ପବ୍ଲିକେଶନ୍‌ସ୍, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ- ୨୦୦୬

୩. ପଣ୍ଡା, ଜ୍ଞାନରଞ୍ଜନ, 'ବିଜୟଶତପଥୀଙ୍କ ନାଟ୍ୟଚିନ୍ତା', କଟକ, ଅଗ୍ରଦୂତ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୧୪।

୪. ଶତପଥୀ, ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା, 'ବିଜୟ ଶତପଥୀଙ୍କ ନାଟ୍ୟମାନସର ସ୍ୱରୂପ ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ', ମନୋଜ ପ୍ରକାଶନ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ- ୨୦୧୩।

୫. ଶତପଥୀ, ବିଜୟ କୁମାର, 'ନଷ୍ଟନୀଡ଼ର ଉପକଥା', କଟକ, ଅଗ୍ରଦୂତ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୨୦।